

Дундговь аймагт их хур тунадас орох нөхцөл

Урьдчилан мэдээлэхийн технологич инженер

Ө. Нандинсүрэн / Бакалавр /

Цахим шуудан: uwgunkhuunandinsuren1107@gmail.com

Утасны дугаар: [94499186](tel:94499186), [89837275](tel:89837275)

ДУНДГОВЬ 2022 он

Хураангуй

Энэхүү судалгааны ажилд Дундговь аймгийн цаг уурын бүх станц, харуулын 2011-2021 оны хоорондох их хур тунадас орсон өдрүүдийн судлагааг хийж тэдгээр өдрүүдийн фронтын анализ, салхины зүгийн эргэлт гэх мэт элементүүдтэй харьцуулан Дундговь аймагт их хур тунадас орох аэросиноптик нөхцөлийг шинжилэн гаргахыг зорив.

Түлхүүр үгс: Их хур тунадас, фронт, салхины зүг.

Оршил

Дундговь аймаг нь Монгол улсын нутгийн төв хэсэгт хуурай болон говь хээрийн бүсийн зааг дээр оршдог. Хилийн тойрог нь 1230 км, нийт 74.7 мянган ам км нутаг дэвсгэртэй. Тэгш тал газрын хамгийн өндөр нь далайн түвшинээс дээш 1530 м, хамгийн нам өндөр нь 980 м өндөрт өргөгдсөн, хамгийн өндөр Дэлгэрхангайн уул нь далайн түвшинээс дээш 1913 м өндөр өргөгдсөн¹.

Дундговь аймгийн хувьд хур тунадас нь нийгэм эдийн засагт ялангуяа хөдөө аж ахуйд чухал ач холбогдолтой. Нөгөө талаар их хур тунадас орох нь цас, зуд, үерийн аюулыг дагуулдаг. Иймд их хур тунадасыг үнэн зөв урьдчилан мэдээлэх нь аж ахуйн нэгжүүд төдийгүй хүний амь нас, эд хөрөнгө ялангуяа мал аж ахуйн үйл ажиллагаагаа зөв төлөвлөж үер, цас зудын аюулаас урьдчилан сэргийлэх, учирч болох хохирлыг багасгахад ихээхэн ач холбогдолтой юм.

Цаг уур орчны шинжилгээний газрын тогтоосноор их хур тунадас / их бороо, их цас / гэдэг нь их бороо ажиглалтын 12 цагийн хугацаанд 15 мм-тэй тэнцүү буюу түүнээс их орох, их цас ажиглалтын 12 цагийн хугацаанд 5 мм-тэй тэнцүү буюу түүнээс их орох үеийг хэлнэ².

Судалгаанд ашигласан мэдээ, арга зүй

Энд Дундговь аймгийн цаг уурын ажиглалтын бүх станц, харуулын сүүлийн 11 жил болох 2011-2021 оны хоорондох их хур тунадас орсон өдрүүдийг хоногийн түүвэрээс түүвэрлэн авч тухайн их хур тунадас орсон үеийн агаар мандал дахь фронтын шинж байдал болон салхины зүгийг мөн түүвэрлэн авч харьцуулан сар, улиралаар гарган дүн шинжилгээ хийсэн. / 1, 2 дугаар зураг /.

¹ Уур амьсгалын өөрчлөлт хөдөө аж ахуй

² УЦУОШГ Даргын 2019 оны 06 сарын 27-ны өдрийн А\184 дүгээр тушаал 1 дүгээр хавсралт

	хавар 3, 4, 5 сар						зун 6, 7, 8 сар						намар 9, 10, 11 сар						өвөл 12, 1, 2 сар																		
	2 дугаар зэргийн хүйтэн фронт	хүйтэн фронтын өмнө	хүйтэн фронтын ард	долгионы орой дээр	өндрийн хотосын ард	өндрийн хотосын өмнө	хүйтэн фронтд	2 дугаар зэргийн хүйтэн фронт	хүйтэн фронтын өмнө	хүйтэн фронтын ард	дулаан фронт болон фронт байхгүй	долгионы орой дээр	өндрийн хотосын ард	өндрийн хотосын өмнө	хүйтэн фронтд	2 дугаар зэргийн хүйтэн фронт	хүйтэн фронтын өмнө	хүйтэн фронтын ард	дулаан фронт болон фронт байхгүй	долгионы орой дээр	хүйтэн фронтд	өндрийн хотосын ард	өндрийн хотосын өмнө	2 дугаар зэргийн хүйтэн фронт	хүйтэн фронтын өмнө	хүйтэн фронтын ард	дулаан фронт болон фронт байхгүй	долгионы орой дээр	хүйтэн фронтд	өндрийн хотосын ард	өндрийн хотосын өмнө						
341	1				1			1	6		1	6	2	1																							
336			1	1	1	5			6	1	1	5		2							1		1														
333							2	3	3			3	8	1			1				1	1	1														
345							1	1	6			6	3	1																							
300							1	1	7	1		5	2	1			4					2															
342			1				1	1	8			6	2	1							2		1														
656	1	2		1	1	3		1	3			3					3				1	2	1														
657				1	1	1	3	3	5			3	3																								
659	1	1	1		1	1	3	2	3		1	3	3				1				1		1														
661			1				1	1	3			4	3	2	1						1		2														
662		1			1	1	1	2				2	2	1		1							1														
663		1			1	1	1	1	1			2	4	3																							
664				1		1			4		2	2	3																								
665		1	1		1	1	1	2			1			1							1		1														
Σ	3	6	5	4	6	14	4	14	9	58	2	8	52	34	11	2	9				7	5	9														

1 дүгээр зураг. Фронтын анализийн түүвэр

	салхины зүгийн давтагдал							
	бө	б	бх	з	зө	зх	ө	х
Сайнцагаан	2		7	1	1		1	1
Сайхан-овоо	4		3		2	3		
Эрдэнэдалай	5		5		1	3		
Гурвансайхан	4	2	2		1			
Цагаандэлгэр	4		4			6	1	
Говь-угтаал	5		3		1	5		
Адаацаг		2	6		1	2		
Баянжаргалан	1		3		2	4		
Дэлгэрхангай			3	2	2	1		3
Дэрэн	3	1	3	1	2	2		2
Луус	1		1	1		1		2
Өлзийт			2	1	3	2		1
Өндөршил	2		1		2	2		
Хүлд	1		1		2	3		2
	32	5	44	5	20	34	2	11

2 дугаар зураг. Салхины зүгийн давтагдал

Үр дүн

Дундговь аймгийн их хур тунадастай өдрийн тоог сүүлийн 10 жилийн 4 улиралаар авч үзэхэд өвөлийн улиралд Дэрэн суманд 1 буюу хамгийн бага тохиолдсон. Хавар, намартаа ихэнх сумдаар 0-3 удаа тохиолдсон, зуны улиралд бусад улиралаас хамгийн их буюу Дундговь аймгийн бүх сумдаар 5-12 удаа тохиолдсон. Үүнээс хамгийн их тохиолдсон сумд нь Сайнцагаан, Эрдэнэдалай, Дэрэн, Өлзийт, Баянжаргалан сумдаар 9-12 удаа тохиолдсон. \1 дүгээр график\.

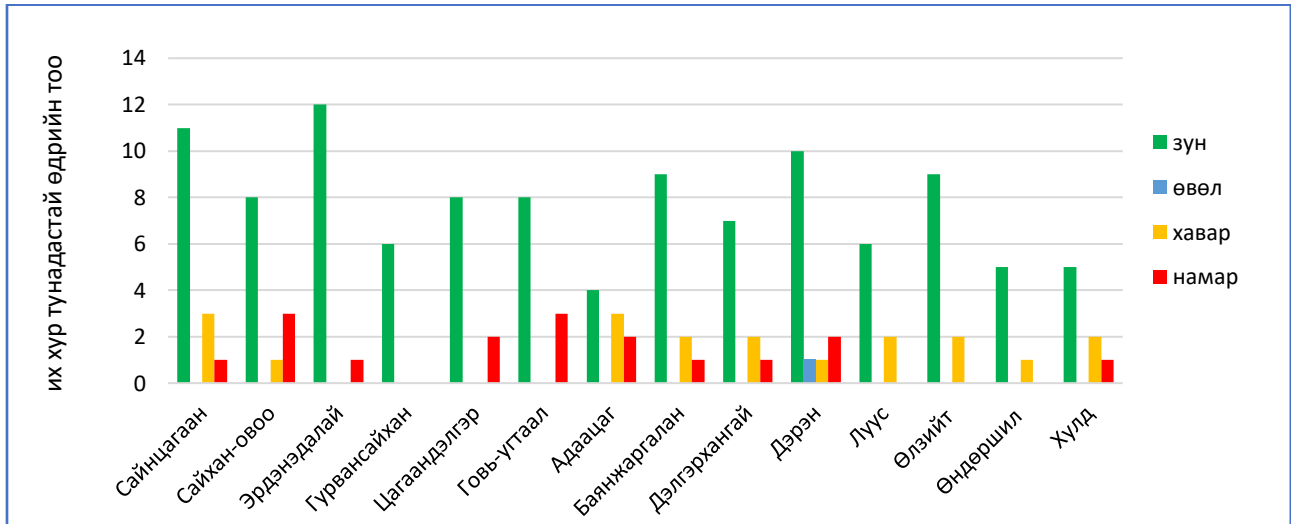

График 1. Их хур тунадастай өдрийн тоо

2011-2021 он хүртэлх 11 жилийн хугацаанд нийт их хур тунадас нь Дундговь аймгийн Сайнцагаан, Дэрэн, Эрдэнэдалай сумдаар 10-12 удаа, бусад сумдаар 4-9 удаа тохиолдсон байна. \2 дугаар график\.

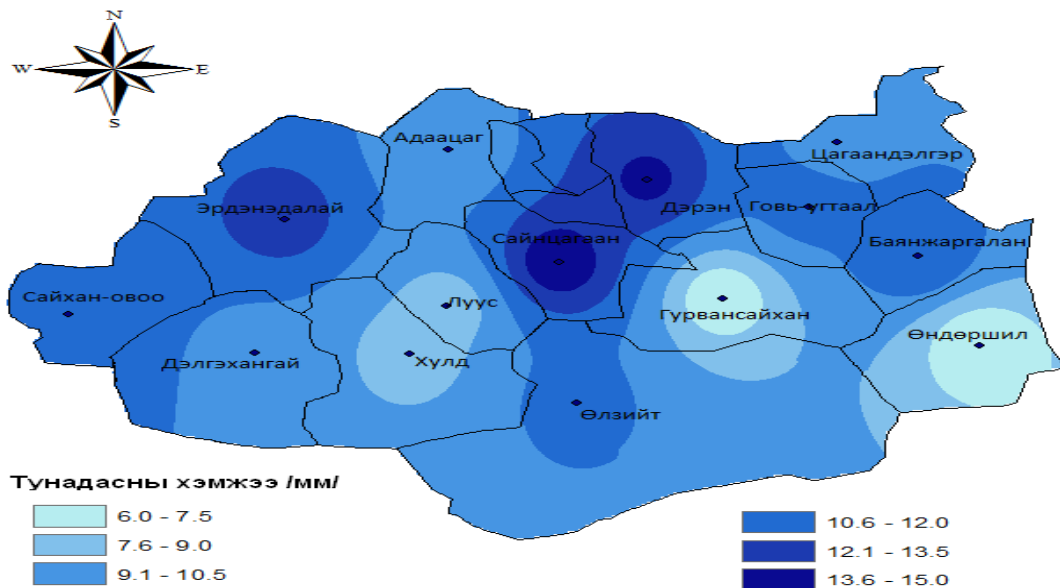

График 2. Тунадастай өдрийн нийт тоо

Доорх графикаас фронтын шинжийг нь хархад хаврын улиралд хүйтэн фронтын өмнө болон өндрийн хотосын өмнө их хур тунадас орох нь хамгийн их буюу 5,3%, намрын улиралд хамгийн их орох нь хүйтэн фронтын ард болон хотосын өмнө 3,4%,

Зуны улиралд хамгийн их орох фронтын шинж нь хүйтэн фронтын ард 22,0%, өндрийн хотосын ард 20,0%, өндрийн хотосын өмнө 13,0% тус тус эзэлж байна.

\ 3 дугаар график\.

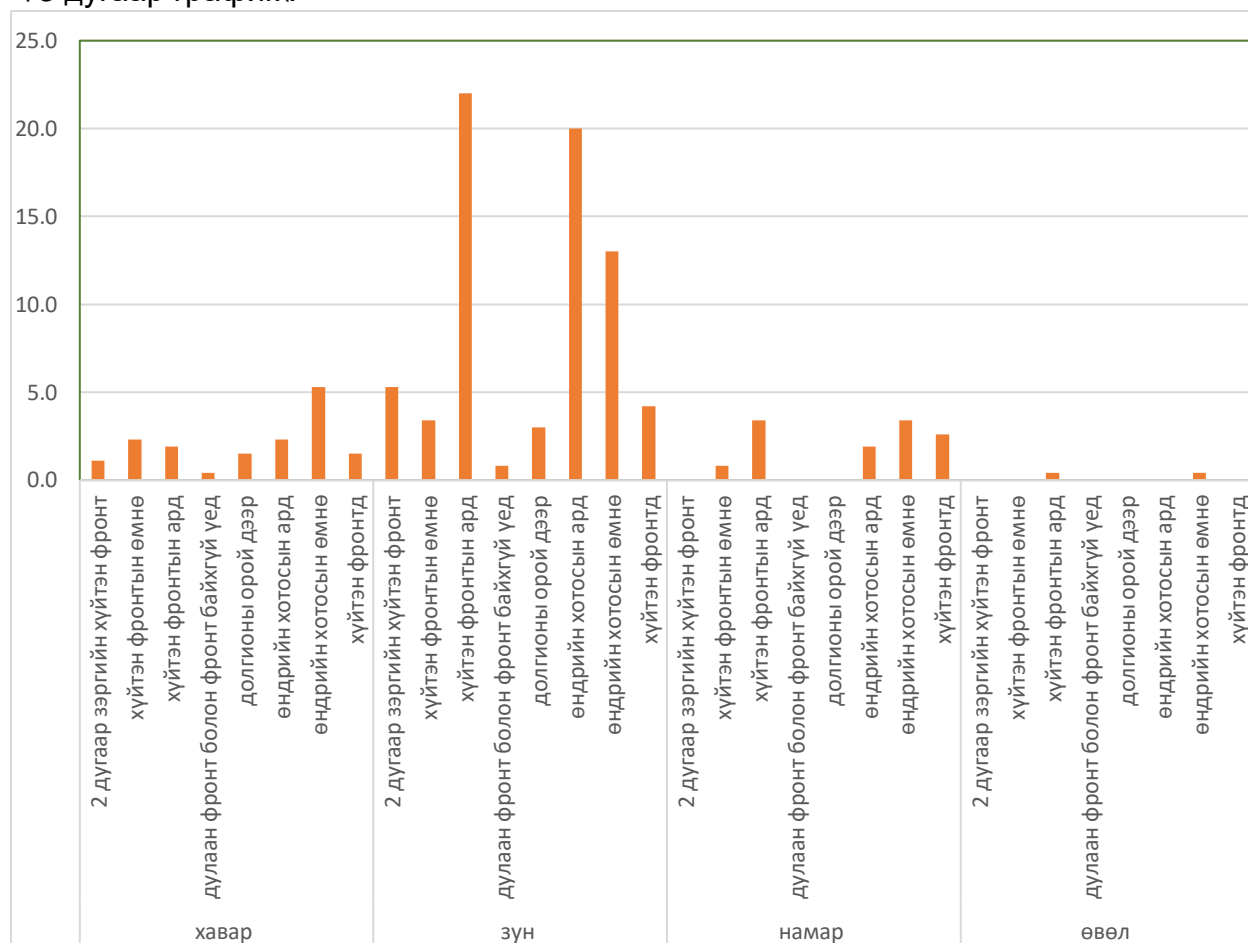

График 3. Фронтын шинж

Их хур тунадас орсон үеийн салхины зүгийг давтагдлаар нь хувиран авч үзэхэд хамгийн их нь:

БХ-оос 28,8%,

ЗХ-оос 22,2%

БӨ-өөс 20,9%

ЗӨ-өөс 13,1%

Хамгийн бага:

Б-аас 3,3%

З-ээс 3,3%

Ө-өөс 1,3%

Х-оос 7,7%

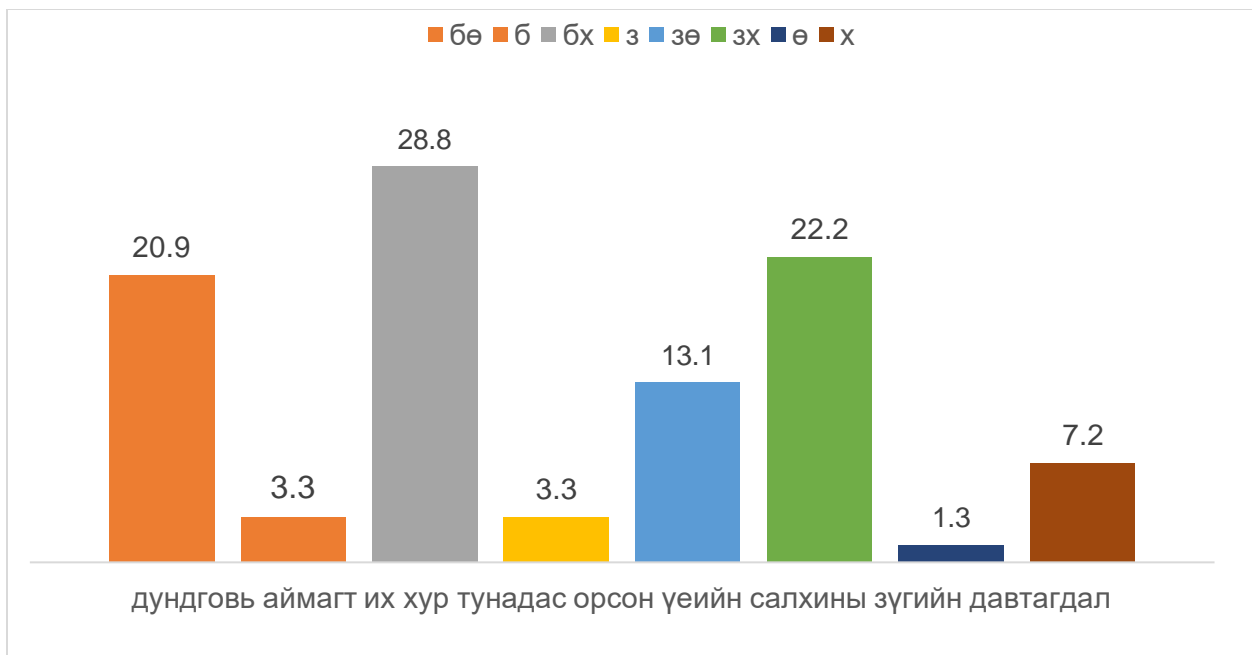

График 4. Салхины зүгийн давтагдал

Дүгнэлт

1. Дундговь аймгийн цаг уурын бүх станц, харуулын 2011-2021 оны хоорондох их хур тунадас орсон өдрүүдийн фронтын анализ, салхины зүгийн эргэлт гэх мэт элементүүдтэй харьцуулан авч үзэхэд хавар намрын буюу шилжилтийн улиралаас илүү зуны улиралд их хур тунадас ордог байна.
2. Энэхүү судалгаанд үндэслэн Дундговь аймагт их хур тунадас орох аэросиноптик нөхцөлийг шинжлэн гаргав. Үүнд:
 - ❖ Монгол орны төв хэсгээр сайтар илэрсэн хотостой, баруун хойд болон хойноос сунаж тогтсон өндрийн хотосын ард болон өндрийн хотосын дор байх үед.
 - ❖ Дундговь аймаг нь хүйтэн фронтын ард болон хүйтэн фронтын өмнө талд байх үед.
 - ❖ Дундговь аймгийн нутагт баруун хойдын салхи салхилах, мөн баруун өмнөдийн салхи орж ирэх үед.

Ашигласан ном, хэвлэл

1. Уур амьсгалын өөрчлөлт хөдөө аж ахуй. Дархан 2015 он.
2. УЦУОШГ Даргын 2019 оны 06 сарын 27-ны өдрийн А\184 дүгээр тушаал 1 дүгээр хавсралт.
3. Эрдэм шинжилгээний бүтээл дугаар 33 Улаанбаатар хот 2013 он.
4. Монгол орны төвийн нутгийн үүл, тунадас, аюултай үзэгдлийн радиолокацийн судалгаа.